

Prokop Holý, podobně jako univerzitně vzdělaný mistr Jan z Jičína a další táborští kněží, se postavil proti zpochybňování křesťanského dogmatu o eucharistii, protože si uvědomoval, že právě přijímání pod obojí, tedy těla i krve Ježíše Krista, je základním bodem husitské věrouky. Jak připomíná historik Petr Čornej, „*diskuse o eucharistii jen posílila přesvědčení tábořské ‚strany pořádku‘, že bez ideového, věroučného a náboženského vymezení tábořského programu ztrácí hnutí svůj smysl a nutně směřuje k anarchii, do níž je pikarti nezadržitelně táhli.*“ Právě proto byli později, v únoru 1421, pikarté v čele s Petrem Kánišem a spoluzakladatelem Tábora Janem z Bydlína donuceni Tábor opustit a usadili se v podhradí rožmberského hradu Příběnice, dobytého husity. Když se i poté snažili ovlivňovat dění v tábořské obci, nechal hejtman Jan Žižka asi padesát z nich upálit na faře v blízkých Klokotech. Ideový vůdce pikartů Martin Húska sice sám z Tábora odešel, ale Žižkův přítel a kališnický šlechtic Oldřich Vavák z Hradce ho uvěznil a nakonec vydal do Roudnice arcibiskupovi Konrádovi z Vechty, který ho dal 21. srpna 1421 upálit v sudu. Nás bude zajímat, že spolu s Húskou byl upálen jeho přítel Prokop Jednooký, tedy další husitský kněz jménem Prokop. Snad se jednalo o onoho Prokopa Slepého, kterého jsme uváděli ve výčtu tábořských Prokopů.

Vraťme se však k našemu Prokopovi, tedy Prokopovi Holému. Ani on se kupodivu nevyhnul podezření z pikartství, třebaže se tomu všemožně bránil. Odmítal například to, že pikarti svým souvěrcům zakazovali poklekat před svátostí oltární. Dochoval se jeho výrok, zaznamenaný mistrem Janem Příbramem ve spisku Život kněží tábořských, kterým na výtku o sympatiích s pikarty reagoval těmito slovy: „*Jáť jsem nikdy nesvolil, byť tu klekáno nebylo.*“ Ještě v roce 1429 na sněmu v Praze musel Prokop Holý, tehdy už uznávaný vůdce tábořitů, reagovat na obvinění jistého šlechtice, že zastával – a stále zastává – pikartské názory. Autor tohoto svědectví píše: „*A tehdy on (rozuměj Prokop Holý), seprav ruce před ním, řekl je takto: ‚Před milým Bohem vyznávámť to, žeť jsou knězie tábořští v ty doby vši moci k tomu táhli a k tomu přivesti chtěli, žeť tu nenie pravé tělo božie, ani co jiného, než toliko chléb posvátný, a že tu nemá klekáno býti. Ale jáť jsem jim k tomu nesvolil a ještěť jim to často připomínám.*“

Přesto se zdá pravděpodobné, že Prokop měl, spolu se seniorem tábořských kněží Mikulášem z Pelhřimova řečeným Biskupec, k umírněným pikartským názorům blízko a zřejmě sám sepsal několik traktátů na jejich obhajobu, ale později je raději z opatrnosti spálil. Mistr Jan Příbram zaznamenal stanovisko pražských univerzitních mistrů po debatě v univerzitní koleji: „*A kněz Prokop na hádání v koleji řekl je přede všemi, že je dva nebo tři ty traktáty (pikartské) upálil. A v tom jsme (univerzitní mistři) jeho pochválili, ale že je biskupova (Mikuláše Biskupce) i jiných nespálil anebo horší, s toho jeho nechválíme.*“

O čem Prokop Holý ve svých spálených traktátech psal, patrně napovídá žaloba mistra Jana Příbrama, že „*kněz Prokop Holý řekl je, že za vieru drží, že po posvěcení chléb chlebem zuostane.*“ Prokop prostě zastával stanovisko, že při eucharistii je Ježíš Kristus v podávaném chlebu přítomen jen obrazně, nikoliv doslova, jak tvrdí církevní dogma. Jak je však vidět, i tohle učeným teologům – lhostejno, zda katolickým, či husitským – vadilo.

O dalších Prokopových osudech máme málo hodnověrných zpráv. Na sklonku jara 1420 pravděpodobně přitáhl s tábořity, vedenými Mikulášem z Husi a Janem Žižkou, do Prahy, aby zde čelili první křížové výpravě. V polovině následujícího roku se v metropoli království objevuje znovu. Asi ne náhodou. Můžeme předpokládat, že jako člen bohaté patricijské rodiny, byť jí byl zřejmě považován za černou ovci, měl na Starém Městě pražském vlastní dům. Bohužel nedokážeme říci, kde se tento dům nacházel. Po uvěznění vůdce pikartů Martina Húska však nastal v Praze hon na jeho skutečné nebo domnělé souvěrce. V podezření z náklonnosti k pikartům se jako tábořský kněz ocitl i Prokop, a jak už víme, nebylo to poprvé ani naposled. Staroměstská rada nechala podle zprávy kronikáře Vavřince z Březové uvrhnout

do žaláře novoměstského měšťana Kašku a tři tábořské kněze: Prokopa řečeného Holý, Jíru z Klatov a Abrahama.

Papež Martin V. se stále nevzdával myšlenky na pokoření kacířských Čech. Neobrátil se však na římského krále Zikmunda Lucemburského, jemuž poté, co se vyhnul účasti na předchozích dvou křížových výpravách, přestával důvěřovat, ale na anglického kardinála-legáta Henryho Beauforta, který by tuze rád odčinil nezdar předcházející křížové výpravy, jež se rozprchla u Tachova. Říšský sněm schválil protihusitskou daň, kterou měli ve Svaté říši římské platit také měšťané, sedláci a židé a jež měla sloužit k uhrazení nákladů na křížácké vojsko. Jenže k určenému termínu 23. dubnu 1428 zůstávala církevní pokladna poloprázdná, na válku proti českým husitům přispívali lidé jen neochotně a pomalu. Navíc kardinála-legáta Beauforta teď více zajímala probíhající stoletá válka mezi Anglií a Francií, zvláště když 18. června 1429 porazila Angličany u Orléansu francouzská národní hrdinka Jana z Arku. Nové křížové tažení do Čech se tak odkládalo.

Polní vojska táborů a sirotků však nezahálela, a aby se vůbec uživila, vyrazila po svém návratu ze Slezska na další spanilou jízdu, tentokrát opět do Rakous. Husité přitáhli až k Vídní, ale přes široký tok Dunaje se nedostali, a tak se spokojili jen s vypalováním vesnic a ničením vodních mlýnů. Po návratu pak táboři oblehli hrad Bechyni na Lužnici, který byl v držení katolického šlechtice Hynka z Lažan. Hrad byl od 8. července 1428 obklíčen ze všech stran a ostřelován z houfnic. Jak uvádějí letopisy, „*kněz Prokop Holý, vůdce tábořský, s svými pomocníky oblehl hrad Bechyni. A tu svezena byla všechna děla a křížem zasázena.*“ Obléhání se však protáhlo na dlouhé čtyři měsíce a padl při něm i Žižkův mladší bratr a velitel tábořského dělostřelectva Jaroslav z Trocnova. Do tábora obléhatelů se dokonce přijel za Hynka z Lažan přimlouvat sám Oldřich z Rožmberka, ale nepochodil a Prokop Holý jakýkoliv smír odmítl. A tak nakonec 26. října 1428 bechyňská posádka kapitulovala a husité se zmocnili hradu. O tom, že si získání této bašty v blízkosti města Tábora cenili, svědčí i skutečnost, že novým hejtmanem hradu byl jmenován dosavadní velitel tábořské obce Jan Bleh z Těšnice, muž, který byl před časem zvolen do čela táborů spolu s Prokopem Holým. Na druhou stranu je nutné poznamenat, že byl takto odsunut na místo, z něhož nemohl nijak ovlivňovat polní vojsko. I to svědčí o Prokopově pevné pozici tábořského vůdce a největší autority mezi všemi husity.

Dobytí Bechyně přinutilo předáka katolického panstva Oldřicha z Rožmberka, aby uzavřel alespoň dočasné příměří s Prokopem Holým, a uchránil tak své jihočeské dominium před pleněním husitskými vojsky. K podpisu příměří došlo 30. listopadu 1428 v Kasejovicích u Znojma. Z hlediska jižních Čech se jednalo o odlehlé místo, ale Rožmberk neměl vyhnoutí, protože táboři právě znovu táhli na další spanilou jízdu do Rakous. A právě na této výpravě zprostředkoval husitský spojenec Menhart z Hradce pozvání krále Zikmunda Lucemburského na mírová jednání. Mohl to být od něho úskok, ale také upřímná snaha dosáhnout mírovou cestou ukončení vleklých válek. Zikmund dobu nezvolil náhodně. Vždyť právě dosáhl příměří s benátskou republikou a také uzavřel tříletý mír s Turky, kteří do té doby doráželi na jižní hranice Uher. Nyní nastal čas učinit totéž s českými husity, což by mu umožnilo ujmout se oprávněného dědictví po bratrovi Václavu IV., tedy Českého království.

Upřímně řečeno, nabídka římského krále husitské předáky poněkud zaskočila. Byla totiž vsutku průlomová, protože katolická církev zatím zakazovala veškerá jednání s českými kacíři. Však také Zikmund postupoval opatrně a předem si tuto nabídku nechal schválit učenými teology z pařížské univerzity Sorbonny. Rovněž husité se museli napřed poradit, zda se mají se Zikmundem vůbec sejit a za jakých podmínek. Učinili tak na novoročním zemském

sněmu počátkem ledna 1429 v Českém Brodě, kde nakonec dospěli k závěru, že by měli královu nabídku přijmout, a zároveň mezi sebou vybrali zástupce, kteří by s ním měli jednat. Nyní bylo potřeba stanovit bezpečnostní záruky pro husitskou delegaci a vybrat místo, kde by se toto přelomové jednání uskutečnilo. Kališníci navrhovali Moravský Krumlov, kdežto Zikmund Budín, nakonec se však shodli na Prešpurku (dnešní Bratislavě). Ostatně zdejší hrad uherských králů nechal Lucemburk nákladně upravit, jak o tom svědčí snad poslední zbytek dochovaných úprav – Zikmundova brána.

Husitská delegace přibyla do Prešpurku 4. dubna 1429. Vedl ji samozřejmě Prokop Holý, za kališnické panstvo v ní byl Menhart z Hradce, za moravské kališníky Petr Strážnický z Kravař, dále kněz Prokůpek, duchovní správce sirotků, hejtman táborů Jakub Kroměšín z Březovic, hejtman sirotků Velek Koudelník, univerzitní mistr Petr Payne a táborský kněz Martin Lupáč. Kromě vyjmenovaných osob zde byl ještě větší počet hejtmanů, příslušníků kališnické šlechty a zástupců měst. Letopisec hovoří o tom, že delegace měla na 200 koní. Na druhé straně se spolu s římským a uherským králem Zikmundem účastnili jednání jeho zeť Albrecht Habsburský, bavorský vévoda Vilém, ostrihomský arcibiskup Jiří Pálóczi, olomoucký biskup a kardinál Jan Železný, zástupci české katolické šlechty v čele s Oldřichem z Rožmberka a profesor pařížské Sorbonny Gilles Charlier. A šest mil před Prešpurkem tábořilo početné husitské vojsko, které svou delegaci doprovázelo. Za bezpečnost delegátů ručili svými životy dva opavští vévodové Mikuláš a Přemek a také dva němečtí šlechtici, kteří byli přítomni v husitském táboře.

.....

Sám Prokop Holý do jednání koncilu několikrát zasáhl. Například poté, co domluvil Jan Rokycana, hájící přijímání z kalicha, jak píše Petr Žatecký, „*povstal pan Prokop a tvrdil, že to přijímání je svaté, protože bylo naříděno Hospodínem.*“ Také se ostře vymezil proti dominikánovi Janu Stojkovičovi, který opakovaně žádal, aby se husité podřídili autoritě koncilu, slovy: „*Doufám, budete-li mít v čemkoli pravdu, a když to schválí zákon Páně, náš soudce, nebudeme se protiviti, nýbrž rádi to přijmeme. Budeme-li však míti pravdu my, doufám, že i vy to přijmete, a když říkáte, že se máme vrátit do lůna církve, doufáme, že jsme z ní neodešli, nýbrž si přejeme přivésti do ní jiné, podobně i vás.*“

Stojkovič své vystoupení neustále protahoval a nakonec s přestávkami hovořil celých jedenáct dní. Dokonce si troufl označit v rozporu se soudcem chebským husity za kacíře, na což Prokop reagoval replikou: „*I já s druhými bratřími tvrdím, že nejsme kacíři a nikdo nám to dosud nedokázal. A přece onen mnich v své řeči neustále nás prohlašoval za kacíře. Také to vezměte na vědomí, že kdybych to byl věděl v Čechách, najisto bych sem nebyl přišel. A vy jednáte proti úmluvám sjednaným v Chebu, jak vědí ti, kteří tam byli...*“ Poté Prokop uraženě opustil refektář, a pokud Stojkovič mluvil, neúčastnil se jednání koncilu. A ještě několikrát si neodpustil jízlivé poznámky. Když se na koncilu hovořilo o mnišských řádech, otázal se kardinála Cesariniho: „*Nastupují-li biskupové na místo apoštolů a faráři místo dvaasedmdesáti učedníků, od koho přišli jiní, ne-li od ďábla?*“

Dlouhé disputace však žádné vyústění nepřinášely a vzájemná dohoda byla stále v nedohlednu. Propast mezi husity a katolickou církví byla příliš hluboká. Přesto si ani kališnické poselstvo, ani koncil nemohly dovolit skončit jednání bez výsledku, a proto bylo dohodnuto, že rokování bude pokračovat v Praze. Kardinál Cesarini v soukromém rozhovoru Prokopovi Holému naznačil, že katolická církev by mohla akceptovat tři ze čtyř pražských artikulů. Nepříjemné pro ni bylo přijímání pod obojí, na němž však všichni husité trvali. Přesto ještě na závěr Cesarini s diplomatickou podlézavostí přiznal: „*Čím více se s vámi*

stýkám, tím více se vám mé srdce nakloňuje. Proto vás, pane Prokope, prosím, abyste s námi dlouho zůstal, a lepší dohodou se sjednotíme.“

Prokop Holý a ostatní členové poselstva však s výmluvou na nedostatek peněz na další pobyt v Basileji jednání na koncilu ukončili a 14. dubna 1433 se vydali na zpáteční cestu do Čech. Spolu s nimi odjíždělo deset zástupců koncilu, kteří měli pokračovat v jednání v Praze, a to Filibert, biskup v Coutances, augšpurský biskup Petr, Juan Palomar, Friedrich Persperger, Gilles Charlier, saliburský arcijáhen Alexander, Thomas Ebendrofer z Haselbachu, Heinrich Toke, tourský děkan Martin Berruer a Johann z Geilhausenu. Zdálo se, že s sebou vezou příslib vytouženého míru, ale ten byl ve skutečnosti ještě daleko.

Husitské poselstvo se zástupci koncilu bylo sice 8. května 1433 uvítáno v Praze hlaholem zvonů a slavnostním procesím, ale Želivského nástupce v kostele Panny Marie Sněžné z kazatelny nevybíravými slovy zabouřil proti přítomnosti biskupa Filiberta, Juana Palomara a dalších legátů z Basileje v Praze. Novoměstská lůza se dokonce chystala napadnout domy, v nichž byli zástupci koncilu ubytováni, a nakonec musel zakročit sám Prokop Holý. Pod jeho tlakem novoměstští konšelé přijali prohlášení, v němž pod hrozbou trestem smrti zakazovali urážet a napadat basilejské delegáty. Proti Jakubu Vlkovi, který konflikt svým kázáním vyvolal, však nijak nezasáhli. Ve vzdáleném Římě byl zatím 31. května 1433 Zikmund Lucemburský konečně korunován na císaře. Zbývalo mu jen usednout na vytoužený český trůn.

Za velké účasti kališnické šlechty, zástupců měst a hejtmanů táborského polního vojska začal 12. června 1433 v Karlově koleji v Praze zemský, tzv. svatotrojický sněm. Chyběli jen zástupci sirotků, kteří se podle loňské úmluvy s polským králem Vladislavem II. vydali pod velením svého vrchního hejtmana Jana Čapka ze Sán na tažení proti řádu německých rytířů. Sněm schválil postup husitské delegace na basilejském koncilu a pokračoval diskusí se zástupci koncilu o uznání čtyř pražských artikulů. Prokop Holý, Jan Rokycana a další husitští předáci po jednání v Basileji pochopili, že neprosadí přijetí čtyř artikulů celou křesťanskou Evropou. Taková představa byla naprosto nereálná. Nyní se chtěli spíše soustředit na to, aby skutečně celé České království přijalo kalich, tedy aby čtyři pražské artikuly uznávali všichni obyvatelé Čech a Moravy.

Na sněmu vystoupil i Juan Palomar a vyzval Čechy, aby zanechali všech bojů a válek a uzavřeli všeobecné příměří se všemi křesťanskými zeměmi. Prokop Holý mu však popuzeně odpověděl: *„Co se týče válek, zná vševědoucí Nejvyšší, že vaše strana, násilně pozdvihnuvši proti nám krvavý kříž, bez jakékoli naší viny jala se pořádati válečné výpady, ukrutně pustošíc mečem a ohněm toto České království. Jejich věru nespravedlivému útlaku jsme kladli až dodnes odpor, opírajíce se o moc Páně. A z těch třebaš krutých válečných podniků přece vypučely některé duchovní prospěchy, a jak napřed tuším, vzejdou ještě větší: jednak co nejvíce tvrdošijných posměvačů a protivníků spásných čtyř artikulů bylo přinuceno vyznávatí tyto pravdy slovem i skutkem a konečně se dobrovolně ukázali jejich ochránci a zachovávatelé, chvalně v nich setrvávající až do smrti... Rozhodně snášíme válečná břemena proto, abychom, až připravíme oněm svatým pravdám byt v církvi boží, mohli dosáhnout šťastného míru a dobrých dnů, z čehož vyroste s pomocí boží jednota církve, bratrská láska, náprava mravů a všechny ostatní žádoucí věci, na něž zapomináte.*“ Zkrátka a dobře, Prokop odmítl odložit meč, dokud všechny nepřivede k respektování husity hlásaných „*božích pravd*“.

Zástupci koncilu však zatím zjistili, že husité nejsou zdaleka tak jednotní, jak se jim to jevílo v Basileji. Zvláště jim byl v rozhovorech nakloněn nejvýznamnější představitel kališnické šlechty Menhart z Hradce, jemuž tlumočil z češtiny do latiny mistr Jan Příbram. Vzájemných rozporů mezi husity chtěl využít Juan Palomar, a proto požádal sněm o takové znění čtyř

pražských artikulů, k němuž by se hlásila všechna husitská uskupení od radikálů až po opatrné konzervativce. Zároveň v souvislosti s artikuly jízlivě připomenul, že sami husité je leckde nedodržují. Podle mazaného španělského církevního právníka často nerespektují svobodu kázání, nejsou trestáni za své hříchy nadřizenými, ba není dodržován ani zákaz světského panování kněží, což bylo namířeno především proti samotnému Prokopovi Holému.

Předáci husitů Palomarovi okamžitě odpověděli. Jan Rokycana sestavil znění čtyř artikulů přijatelné pro všechny kališníky a také byl jmenován výbor, který měl o něm dále jednat s vyslanci koncilu. Kromě Rokycany a Prokopa byli v tomto výboru Petr Payne, Mikuláš z Pelhřimova, Oldřich ze Znojma, hradecký kněz Ambrož, Matěj Louda z Chlumčan, staroměstský konšel Šimon z domu U Bílého lva a také Vilém Kostka z Postupic. Navíc Prokop prohlásil, že pokud koncil nenabídne husitům žádné ústupky, oblehnou plní vojska město Plzeň, jednu z posledních bašt katolicismu v západních Čechách. Ovšem Juan Palomar, biskup Filibert a jejich druzi v dané chvíli nemohli protistraně nic nabídnout, pouze projevíli vůli dále jednat.

A tak se mělo jednání znovu přesunout do Basileje, kam se legáti koncilu vraceli spolu s dalším husitským poselstvem ve složení mistr Prokop z Plzně, Martin Lupáč a Matěj Louda z Chlumčan. Prakticky zároveň, 14. července 1433, přitáhlo tábořské plní vojsko k hradbám Plzně. Prokop Holý spoléhal na to, že dobytí tohoto města bude snadnou záležitostí. Netušil však, že právě udělal největší chybu svého života.